

NIKODEM KACZPRZAK¹

Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy oraz młodzieżowe rady dzielnic m.st. Warszawy – przykład dwustopniowego systemu partycypacji w społeczeństwie obywatelskim młodzieży

1. Wstęp

Zaangażowanie społeczne młodych osób od lat stanowi temat debaty między ekspertami, badaczami, ale i samymi zainteresowanymi. Brak uczestnictwa młodych osób w życiu społeczno-politycznym zauważany jest od dawna, a wyniki wielu inicjatyw badawczych, takich jak projekt PROMISE, finansowane ze środków Unii Europejskiej badanie przeprowadzone w lata 2016–2019 w dziewięciu krajach wspólnoty oraz w Rosji, wskazują na pogłębianie się tej zapaści². Według autorów opracowania młodzi ludzie mają problemy z samotnym angażowaniem się w sprawy publiczne, a wsparcie ich działania w tym obszarze zapewnia możliwość odnalezienie wspólnej grupy rówieśników o podobnych poglądach. Jedną z odpowiedzi na ten problem była decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Roku Młodzieży 2022, w której preambule m.in. jasno wskazano, że: „Aktywne uczestnictwo osób młodych w procesach demokratycznych ma kluczowe znaczenie dla teraźniejszości i przyszłości Europy i jej demokratycznych społeczeństw”³. Uwydatniło to, jak ważne jest dla krajowych oraz europejskich organów zaangażowanie młodzieży w życie państw oraz Europy. Pozytywne efekty walki z brakiem takiego zainteresowania pozwalają sądzić, że w obecnych czasach trend ten odwraca się, wśród młodych ludzi dostrzegalna jest swojego rodzaju moda na udział w życiu społeczności lokalnych oraz całości państwa. Jak zauważono w *Encyklopedii Komisji Europejskiej* dotyczącej

1 Nikodem Kaczprzak – Kolegium Międzydziedzinowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych, Uniwersytet Warszawski.

2 Raport końcowy z projektu PROMISE, Manchester 2019, <https://cordis.europa.eu/project/id/693221/results> (dostęp: 21.08.2023).

3 Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 grudnia 2021 r., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:462:FULL> (dostęp: 21.08.2023).

polityki młodzieżowej w Polsce: „Pozwoliło to na wyodrębnienie kategorii takiej jak polityka młodzieżowa, która obejmuje wszystkie działania władzy publicznej, dotyczące młodych ludzi. Jest jednym z kluczowych czynników mających wpływ na rozwój społeczno-ekonomiczny, gdyż to właśnie młodzi ludzie są siłą napędową współczesnego społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy”⁴. Mają oni odwagę mówić o trapiących ich problemach, akcentować swoje potrzeby, zwracać uwagę na to, co ich zdaniem powinny robić władze w różnych obszarach życia publicznego.

W III RP powstało wiele narzędzi dających obywatelom możliwość uczestniczenia w działaniach państwa. Upowszechnienie idei konsultacji społecznych, ustawa o dostępie do informacji publicznej czy budżety partycypacyjne to niektóre z nich, skierowane do wszystkich obywateli. W ramach dialogu społecznego istnieje również szereg specjalistycznych i branżowych ciał, np. Rady Pożytku Publicznego. Szczególną formą zaangażowania społecznego skierowaną do młodych ludzi są młodzieżowe rady dzielnic, gmin i powiatów oraz młodzieżowe sejmiki województw. Pozwalają one zarówno na uzyskanie cennego doświadczenia, poprzez naukę w działaniu i przy wsparciu jednostki samorządu terytorialnego, jak i na odnalezienie grupy do wspólnego działania. Chociaż pierwszą młodzieżową radę powołano w 1990 r. w Częstochowie, rozwiązania prawne dotyczące tego organu pochodzą z 2001 r., kiedy to w ustawie o samorządzie gminnym dodano art. 5b⁵, mówiący o młodzieżowej radzie gminy oraz trybie jej powołania. W dalszej części artykułu powrócę do tematu statusu prawnego młodzieżowych rad oraz omówię dotyczącą ich nowelizację ustaw o samorządzie gminnym, powiatowym i wojewódzkim z 2021 r.

Co ciekawe, potrzebę stworzenia przestrzeni dla partycypacji młodych osób w społeczeństwie obywatelskim zauważono jeszcze przed przemianami ustrojowymi z 1989 r. Przejawem tego była ustawa z dnia 22 maja 1986 r. dotycząca zasad udziału młodzieży w życiu państwowym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym. W jej preambule możemy przeczytać m.in.: „kierując się zasadą, że rola i miejsce młodzieży w społeczeństwie zależy od jej aktywności i należytego wykonywania podstawowych obowiązków obywatelskich (...) oraz ponoszenia przez młodych obywateli współodpowiedzialności za rozwój narodu i socjalistycznego państwa, stanowi się co następuje (...)”⁶. W ustawie zagwarantowano m.in. prawo do opiniowania projektów aktów prawnych czy sposobu wykorzystania środków przeznaczonych na realizację

4 *Polityka młodzieżowa w Polsce. Encyklopedia Komisji Europejskiej Youth Wiki*, t. 1, red. M. Jeżowski, J. Dąbrowska-Resiak, Warszawa 2019, s. 4.

5 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19900160095/U/D19900095Lj.pdf> (dostęp: 21.08.2023).

6 Ustawa z dnia 22 maja 1986 r. o zasadach udziału młodzieży w życiu państwowym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym kraju, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19860210108/O/D19860108.pdf> (dostęp: 21.08.2023).

polityki państwa w sprawach młodzieży, zobowiązano też organy władzy i administracji publicznej do tworzenia warunków sprzyjających zwiększeniu udziału młodzieży w działalności organów władzy oraz wszystkich formach samorządu. Co więcej, efektem uchwalenia wyżej wymienionej ustawy było utworzenie Państwowego Funduszu Młodzieży. W tym miejscu pozostawię to zagadnienie, jako niezwiązane ściśle z głównym nurtem niniejszych rozważań, jednakże tematyka ta nie została dotychczas wystarczająco zbadana i będzie w przyszłości stanowić jeden z kierunków moich dalszych badań nad początkami polityki młodzieżowej w naszym kraju.

Temat artykułu nie jest przypadkowy – tego typu młodzieżowe organy partycypacji obywatelskiej stają się coraz powszechniejsze (choć wzrost ich liczebności i podnoszenie jakości ich działań natrafia na pewne problemy, o czym będzie mowa poniżej). Opierałem się na opracowaniu dotyczącym unikatowego w skali kraju systemu powoływania Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy, polegającego na delegowaniu radnych z poszczególnych młodzieżowych rad dzielnic. Skupiłem swoją uwagę na określonych ustawowo obszarach działania rad, tj. obszarze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym, wskazując, jak z każdej z tych ról wywiązuje się Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy oraz wybrana młodzieżowa rada dzielnicy – Młodzieżowa Rada Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy. Wykorzystałem badania wywiadów jakościowych z członkami obu rad, na podstawie których sporządzone zostały opisy przykładowych zadań wymienionych przez badanych, sięgnąłem również po dostępne dokumenty źródłowe badanych młodzieżowych rad oraz własne doświadczenie z zasiadania w tych organach w latach 2015–2022. Taki dobór środków badawczych pozwolił na uwzględnienie różnorodnych spojrzeń na badaną tematykę i lepsze jej zrozumienie.

W toku prac nad artykułem postawiłem sobie dwa pytania:

1. Jak wyglądają obecnie młodzieżowe organy doradcze przy jednostkach samorządu terytorialnego pod względem prawnym i faktycznym?
2. Czym różni się Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy od innych tego typu jednostek?

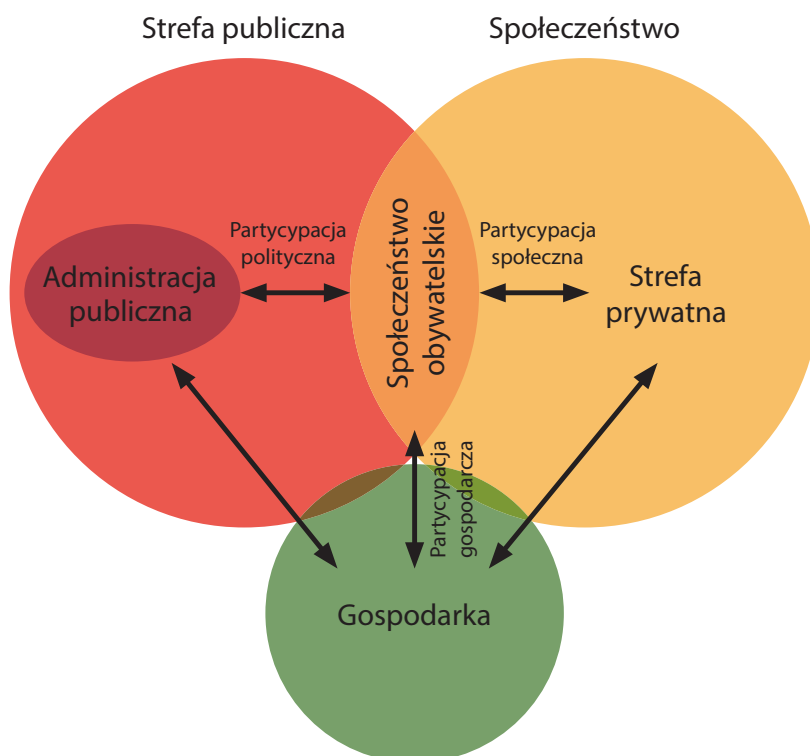
Odpowiedzi na te pytania zostały przedstawione w poniższym opracowaniu.

2. Pojęcie społeczeństwa obywatelskiego oraz partycypacji obywatelskiej

Termin „społeczeństwo obywatelskie” odnosi się do niezależnych organizacji i grup społecznych, które działają na rzecz dobra publicznego i wpływają na procesy polityczne, społeczne i gospodarcze. Jest to forma społecznej organizacji, w której obywatele działają samodzielnie, poza strukturami rządowymi i biznesowymi, w celu realizacji wspólnych celów społecznych. Jednostki społeczeństwa obywatelskiego są oparte na zasadzie partycypacji

i zaangażowania swoich członków, co stanowi kontrast wobec tradycyjnych struktur władzy, takich jak administracja publiczna czy podmioty gospodarcze nastawione na zysk, które zazwyczaj mają określone hierarchie i procedury. Społeczeństwo obywatelskie stawia na równość i uwzględnianie różnorodności, a także na promowanie partycypacji obywateli we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Ważne jest, aby w swoich działaniach społeczeństwo obywatelskie współpracowało z innymi sektorami, bo wszystkie one, mimo różnic w strukturze, działają w synergii, uzupełniając się wzajemnie⁷.

Rysunek 1. Miejsce funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w państwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Radziszewski, *Rola kapitału społecznego w funkcjonowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Łodzi*, rozprawa doktorska, Łódź 2019, s. 18, https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/31005/Radziszewski_Mateusz_Doktorat.pdf?sequence=1&isAllowed=y (dostęp: 21.08.2023).

Nieodzownym elementem społeczeństwa obywatelskiego jest partycypacja społeczna. Przez badaczy określana jest ona jako „wszystkie procesy, które składają się na uczestnictwo obywateli w sprawowaniu władzy. W szerszym ujęciu definiowana jest jako aktywna forma uczestniczenia w życiu publicznym, opierająca się na dobrowolnej kooperacji niezależnych od siebie jednostek

⁷ M. Szczepaniak, *Znaczenie sieci współpracy w rozwoju innowacji społecznych*, „Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie” 2017, z. 76, s. 159–163.

i świadomości istnienia kategorii dobra wspólnego – łączącej ich partykularne interesy. Może być też charakteryzowana bardziej praktycznie, a mianowicie jako udział mieszkańców w formalnych i nieformalnych procesach samoorganizacji, którego celem jest poprawa jakości życia danej społeczności”⁸.

Zasadniczo można wyodrębnić dwa typy partycypacji, dzieląc je pod względem charakteru działań podejmowanych przez obywateli. Pierwszy z nich, bierny, polega na realizacji prawa do informacji oraz prawa do doradzania. Może być także wykorzystywany przy składaniu uwag w formie skarg lub/i zażaleń do jednostek publicznych lub prywatnych. Drugi typ, partycypacja czynna, opiera się na udziale w procesie podejmowania decyzji, jak i w negocjowaniu oraz współdecydowaniu o danej sprawie. „Etap ten, nazywany współdecydowaniem czy upoważnieniem, to sytuacja, kiedy administracja pozbywa się części swoich kompetencji decyzyjnych i oddaje je obywatelom. Ta forma partycypacji może być realizowana poprzez szereg technik, choćby komitety i komisje doradcze, grupy zadaniowe, sądy obywatelskie, głosowania publiczne”⁹. Przykładem takich form partycypacji są m. in. budżety obywatelskie, konsultacje społeczne oraz młodzieżowe i senioralne rady przy jednostkach samorządu terytorialnego.

Innym rodzajem klasyfikacji partycypacji obywatelskiej jest podział na partycypację społeczną oraz polityczną. „Pierwsza z nich – partycypacja społeczna (nazywana również horyzontalną lub wspólnotową) oznacza udział mieszkańców w formalnych i nieformalnych procesach samoorganizacji, zmierzających do polepszania warunków życia w społeczności lokalnej”¹⁰. Działania podejmowane przez obywateli w tym rodzaju partycypacji wiążą się z życiem publicznym w danej społeczności. Nie mają one na celu współzarządzania z władzami lokalnymi, a bardziej poprawę warunków życia w danej społeczności. Drugi rodzaj, partycypacja polityczna, dotyczy włączania obywateli w dyskusję, podczas której mogą wyrazić swoje zdanie i współdecydować o ważnych dla nich sprawach. Ten typ partycypacji pozwala na zaangażowanie jednostek w działania struktur administracji publicznej oraz innych instytucji państwa demokratycznego. Partycypacja ta opiera się na wzajemnych kontaktach i uważności na potrzeby obywateli i władzy. Przejawia się ona w różnorodnych formach dialogu wspierającego podejmowanie decyzji w polityce publicznej.

Wśród młodzieży partycypacja może przybierać różne stopnie zaawansowania. W 1992 r. R. Hart w swoim eseju opublikowanym w ramach serii Innocenti Essay UNICEF zamieścił schemat partycypacji przy współpracy dorosłych z dziećmi i młodzieżą. Schemat pokazuje osiem różnych poziomów

8 J. Podgórska-Rykała, *Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza jako instrument uspołecznienia samorządowego procesu prawotwórczego*, Warszawa 2021.

9 M. Wójcicki, *Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2013, nr 24, s. 8.

10 B. Lewenstein, J. Schindler, R. Skrzypiec, *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*, Warszawa 2010, s. 9.

zaawansowania relacji obu tych grup, z tym że w pierwszych trzech z nich partycypacja nie występuje.

Rysunek 2. Drabina partycypacji dzieci i młodzieży

Źródło: opracowanie własne na podstawie R. Hart, *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*, „UNICEF Innocenti Essays” 1992, no. 4, s. 8.

Drabina partycypacji dzieci i młodzieży to instrument, który pozwala na weryfikację jakości wykonywanej pracy we współpracy z tymi grupami. Jest ona wykorzystywana w procesach ewaluacyjnych przez organizatorów dialogu z dziećmi i młodzieżą, jak i przez samych zainteresowanych, tak, aby przedstawić aktualny stopień zaangażowania decydentom i ewentualnie spróbować wpłynąć na jego zwiększenie.

3. Młodzieżowa rada gminy jako pole do aktywności społecznej młodzieży

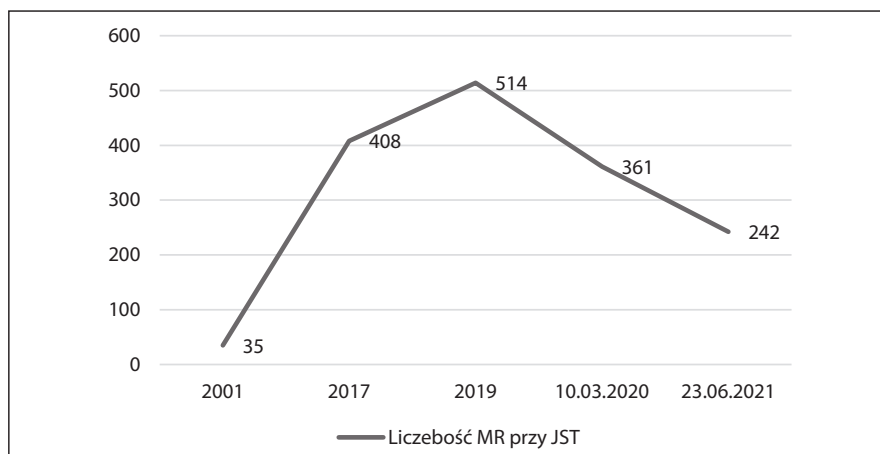
Debata o stopniu zaangażowania młodzieży w społeczeństwo obywatelskie trwa od dłuższego czasu, jednakże w Polsce przybrała na intensywności w szczególności w ostatnich latach, m.in. na fali udziału osób młodych w tzw. strajkach klimatycznych czy strajkach kobiet. W dyskursie publicznym często padają stwierdzenia, że młodzież powinna angażować się nie tylko incydentalnie, lecz stale w życie publiczne, że powinna „przestać tyle siedzieć w telefonach” i „wylogować się do życia”¹¹. Realizacja postulatów włączenia młodzieży do procesów partycypacyjnych to jedno ze współczesnych wyzwań, nad którego realizacją powinny współpracować organy publiczne, system edukacji oraz rodzice. Wspólne działania może stworzyć przyjazne warunki

¹¹ Kampania społeczna „Wyloguj się do życia”, 2014, <https://watchit.org.pl/wyloguj-sie-zycia/> (dostęp: 21.08.2023).

do zasiania w młodych ludziach ziarna postawy obywatelskiej i bycia aktywnym obywatelem, co może przynosić pozytywne efekty. Przykłady takiego podejścia można zaobserwować w badaniach przeprowadzonych przez GUS w pierwszym kwartale 2022 r., które wykazały ponad 26-procentowy udział młodych ludzi w wieku 15–24 lat w działaniach wolontariackich¹². Pokazuje to, że taka forma spędzania najczęściej (ale nie zawsze) wolnego czasu cieszy się umiarkowaną popularnością wśród młodzieży. Co ważne, istnieje pole do poprawy w tym zakresie, gdyż ta grupa wiekowa jest druga od końca, jeśli chodzi o wolontariat. Działanie wolontariackie nie stanowi jedynej formy zaangażowania społecznego. Możemy wśród nich wyróżnić także m.in. członkostwo w stowarzyszeniu młodzieżowym, działalność w samorządzie klasowym lub/i szkolnym oraz w młodzieżowych radach różnych szczebli samorządu terytorialnego. Przy tej okazji należy zaznaczyć, że wymienione wyżej formy nie mają ostro zarysowanych granic i często przeplatają się ze sobą.

Jednym z najważniejszych narzędzi nauki partycypacji w społeczeństwie obywatelskim dla osób młodych są młodzieżowe rady. Od czasu uregulowań prawnych z 2001 r. liczba rad systematycznie rosła do 2019 r., kiedy to osiągnęła liczbę ponad 500. Niestety, pandemia SARS-CoV-2 wpłynęła na drastyczny spadek liczby takich jednostek. Ostatnie dostępne dane pochodzą z połowy 2021 r., nie można więc stwierdzić, czy trend spadkowy odwrócił się po zakończeniu stanu epidemii w naszym kraju. Liczbę młodzieżowych rad w Polsce prezentuje poniższy wykres.

Wykres 1. Liczebność młodzieżowych rad przy jednostkach samorządu terytorialnego na przestrzeni lat 2001–2021

Źródło: O. Wyrzykowska, J. Zapolski-Downar, *Młodzieżowa samorządność w Polsce. Analiza i dalsza perspektywa*, Poznań 2021, s. 80.

12 Badanie „Wolontariat w 2022 r.” przeprowadzone w ramach badania „Praca niezarobkowa poza gospodarstwem domowym” przez GUS, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5491/3/1/1/wolontariat_w_2022.pdf (dostęp: 21.08.2023).

Podstawę prawną działania młodzieżowych rad wprowadzono w 2001 r. Co ważne, dotyczyło to tylko ustawy o samorządzie gminnym. Do czasu nowelizacji art. 5b u.s.g., połączonej z wprowadzeniem analogicznych rozwiązań w pozostałych ustawach samorządowych, tj. w ustawie o samorządzie powiatowym oraz ustawie o samorządzie województwa, nie istniały ustawowe podstawy istnienia młodzieżowych rad powiatów i młodzieżowych sejmików województw. Wcześniej wspomnianą nowelizacją uzupełniono tę lukę prawną, przy okazji kompleksowo zmieniając dwudziestoletni już art. 5b u.s.g. Dość powiedzieć, że rozrósł się on z trzech do piętnastu punktów, uwzględniając wcześniej nieistniejące w ustawie kwestie, takie jak opiekun młodzieżowej rady czy zwrot kosztów za podróże służbowe młodzieżowego radnego. Zarówno środowisko młodych aktywistów, jak i eksperci pozytywnie ocenili pakiet ustaw, które wprowadziły nowe zapisy. „Wprowadzenie mechanizmu współuczestnictwa struktur młodzieżowych na poziomie wszystkich jednostek zasadniczego podziału terytorialnego państwa uznać należy za słuszny krok ustawodawcy, wzmacniający dialog międzypokoleniowy i będący płaszczyzną edukacyjną postaw obywatelskich wśród młodzieży. Wprowadzenie katalogu zadań również zwiększyło dotychczas bardzo ograniczone uprawnienia i kompetencje tych ciał, wciąż jednak kładąc większy akcent na pozostawienie tej formy w ramach instrumentów demokracji uczestniczącej, partycypacyjnej, a nie współzarządzającej. Regulacje wprowadzone nowelą z 2021 r. służą lepszemu funkcjonowaniu dotychczasowych młodzieżowych rad, poszerzając zakres podmiotowy i przedmiotowy dotyczący tych mechanizmów partycypacyjnych”¹³.

W znowelizowanej ustawie precyzuje się zakres kompetencji i obowiązków powierzonych młodzieżowej radzie. Jej głównym zadaniem jest m.in. wydawanie opinii na temat projektów uchwał dotyczących młodzieży, współuczestnictwo w opracowywaniu strategicznych dokumentów gminy związanych z młodzieżą oraz monitorowanie wdrożenia zapisów i podejmowanie działań na rzecz młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji obywatelskiej, w ramach wytycznych określonych przez gminną radę. Działalność młodzieżowej rady jest regulowana przez statut nadawany przez organ uchwałodawczy danej jednostki samorządu terytorialnego. Statut ten określa zasady funkcjonowania, procedury i kryteria wyboru członków, a także regulacje dotyczące zakończenia kadencji i odwołania członków w młodzieżowej radzie. Podczas trwania kadencji młodzieżowa rada dąży do realizacji ustalonego planu działania, powinna również starać się, w miarę możliwości, uwzględnić inicjatywy młodzieży spoza samej rady i współdziałać ze środowiskiem młodych osób w swojej okolicy, podejmując współpracę np. z organizacjami młodzieżowymi czy samorządami szkolnymi szkół z obszaru swojej działalności. Liczba członków rady oraz tryb ich wyboru zależy od wewnętrznych przepisów statutowych. Zazwyczaj do rady wybiera się uczniów z placówek oświatowych z terenu danej jednostki samorządu terytorialnego, ale bywają to również mieszkańcy

13 M. Augustyniak, *Młodzieżowa rada gminy/powiatu i młodzieżowy sejmik województwa w świetle nowych regulacji prawnych*, „Opinie i komentarze FRDL” 2021, nr 23, s. 8.

danego obszaru. Rada posiada zwykle kilkuosobowe prezydium, w którego skład mogą wchodzić: przewodniczący, jego zastępcy (zwykle dwóch), a także skarbnik, sekretarz i rzecznik prasowy. Statuty precyzują zakres kompetencji poszczególnych osób oraz tworzenie danych stanowisk. Wewnątrz rady powoływane są komisje stałe oraz tymczasowe, których zadaniem jest realizacja konkretnych zadań wynikających z uchwał młodzieżowej rady. Szczególny charakter ma komisja rewizyjna, czasem nazywana także komisją etyki, która stanowi wewnętrzny organ kontroli w radzie.

Młodzieżowe rady gmin to jedno z fundamentalnych narzędzi, które umożliwia młodym ludziom uczestnictwo w procesie partycypacji obywatelskiej. Pełnią zarówno funkcję konsultacyjną, doradczą, jak i inicjatywną. Odgrywają rolę reprezentacyjną, działając na rzecz interesów młodzieży wobec odpowiednich organów decyzyjnych. Dodatkowo wprowadzają młodych ludzi w działanie struktur władzy publicznej, wspierając integrację i współpracę wśród różnych środowisk młodzieżowych oraz działając na rzecz ochrony praw uczniów. Uczestnictwo w radzie przynosi liczne korzyści zarówno młodzieży, jak i administracji publicznej. Młodzież zyskuje wpływ na dotyczące jej decyzje podejmowane przez urzędników, przez co może zwiększyć ich adekwatność, przedstawić swoje potrzeby i problemy władzom samorządowym czy zyskać szansę na realizację pomysłów, które uatrakcyjnią życie w społeczności lokalnej. Administracji publicznej zaangażowanie młodzieży w radzie przynosi korzyści takie jak zwiększenie efektywności działań podejmowanych na rzecz młodzieży poprzez możliwość konsultacji z jej przedstawicielami planowanych działań czy podniesienie prestiżu jednostki samorządu poprzez politykę włączającą różne grupy społeczne. Jeśli władze jednostki samorządu terytorialnego i młodzież połączą siły i przemówią jednym, wspólnym, silnym głosem, z pewnością może to przynieść wiele pozytywnych efektów. Wysiłek włożony w pracę nad sprawnie działającą, efektywną, kreatywną i zaangażowaną w sprawy lokalne młodzieżową radą gminy da dobre rezultaty i przyczyni się do poprawy sytuacji społeczności lokalnej.

4. Specyfika systemu powoływania młodzieżowych rad dzielnic i Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy

Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy, zgodnie ze swoim statutem¹⁴, składa się z par delegatów reprezentujących młodzieżowe rady dzielnic. Tryb wyboru oraz odwołania swojego przedstawiciela młodzieżowa rada dzielnic określa w statucie. Dodatkowo Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy dobiera do swojego składu dwóch przedstawicieli środowiska szkół specjalnych, którzy są wybierani w trybie konkursowym przez komisję złożoną z trzech przedstawicieli Urzędu

14 Statut Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy, https://dzialam.um.warszawa.pl/documents/64756/48440515/statut+MRW_7042022.docx/9561a5b2-25f2-6ddb-4fa2-3fdec9e9671?t=1659682768517 (dostęp: 21.08.2023).

m.st. Warszawy, reprezentujących Biuro Edukacji, Centrum Komunikacji Społecznej i Biuro Rady m.st. Warszawy, Opiekuna Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy oraz czterech przedstawicieli Prezydium Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy. Co warte odnotowania, to właśnie młodzieżowi radni wraz ze swoim opiekunem posiadają większość w tej komisji, co podkreśla ich prawo do samostanowienia w tym zakresie. Formuła powoływania Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy stanowi unikatowy przykład dwustopniowego systemu zaangażowania młodzieży w działalność społeczeństwa obywatelskiego z kilku powodów. Po pierwsze, przez ograniczenie puli osób delegowanych do rady do dwóch wybierane są osoby z dużym doświadczeniem w działalności społecznej, często posiadające kilkuletni staż w młodzieżowej radzie dzielnicy. Sprawia to, że Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy nie boryka się z problem, który dotyka wiele innych młodzieżowych rad, czyli z brakiem doświadczenia w partycypacji społecznej jej członków, co często prowadzi do nieefektywnego działania lub wręcz zaniechania wszelkich działań. Takie sytuacje sprawiają, że władze danych jednostek samorządowych tracą zaufanie do rady i w konsekwencji nie przyznają jej np. środków finansowych, a w skrajnych przypadkach nie powołują następnej kadencji lub podejmują uchwałę o rozwiązaniu młodzieżowej rady. Po drugie, dzięki istnieniu młodzieżowych rad w większości dzielnic (1 maja 2023 r. funkcjonowało szesnaście młodzieżowych rad dzielnic, bez Wesołej i Rembertowa) w procesy partycypacyjne samorządu lokalnego może być zaangażowanych znacznie więcej osób, niż gdyby istniał tylko jeden młodzieżowy organ samorządowy w Warszawie, tj. Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy.

Rysunek 3. Młodzieżowe rady dzielnic m.st. Warszawy (stan na 1 maja 2023 r.)

Legenda: Kolor zielony – istnieje, kolor żółty – istniała w przeszłości, obecnie nie istnieje
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony Urzędu m.st. Warszawy.

5. Wybrane działania młodzieżowych rad dzielnic oraz Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy

Młodzieżowa Rada Dzielnicy Śródmieście to organ istniejący nieoficjalnie już od 2007 r. Jej statut oraz formalne powołanie datuje się na rok 2011, kiedy uchwałą Rady Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy została ona powołana do życia w znanej do dziś formie. Od tego czasu funkcjonuje nieprzerwanie, obecnie ku końcowi zbliża się jej IX kadencja. Działania realizowane przez Radę w ostatnich latach można podzielić na dwa nurty. Pierwszym z nich jest działalność skierowana na sieciowanie i aktywizację samorządów szkolnych w placówkach oświatowych na terenie Śródmieścia. Zadanie to było dosyć zasobo- i czasochłonne, gdyż na terenie tej dzielnicy znajduje się trzydzieści dziewięć szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Dodatkowo specyfika położenia dzielnicy w centrum miasta, a co za tym idzie bardzo dobra komunikacja zbiorowa z miejscowościami położonymi w tzw. obwarzanku warszawskim (nazwa ta wynika z m.in. kształtu okręgu nr 20 w wyborach do Sejmu RP), sprawia, że do śródmiejskich szkół uczęszcza wiele osób niemieszkających na terenie dzielnicy. Działania, jakie w tym zakresie podjęła Młodzieżowa Rada Dzielnicy, to m.in. stworzenie kanałów komunikacji, na których w czerwcu 2022 r. znajdowało się ponad 80% członków zarządów samorządów ze wszystkich placówek dydaktycznych z dzielnicy, a także stworzenie kanału dystrybucji informacji dotyczących spraw młodzieżowych we współpracy z Urzędem Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy, za którego pośrednictwem do sekretariatów szkół przekazywane są w razie potrzeby informacje redagowane przez młodzieżową radę. Ostatnim działaniem z tego filaru jest podjęcie się organizacji i przeprowadzenie Śródmiejskiej Konferencji Samorządów Uczniowskich, która w marcu 2022 r. zgromadziła w Ośrodku Sportu i Rekreacji dzielnicy Śródmieście przedstawiciele 18 samorządów szkolnych. Co ważne, oprócz bloków dyskusyjnych oraz merytorycznych skierowanych do młodych przedstawicieli samorządów, Rada we współpracy z warszawskim Centrum Komunikacji Społecznej przeprowadziła warsztaty dla opiekunów samorządów szkolnych, aby wzmocnić ich kompetencje we wspieraniu aktywnej społecznie młodzieży. Konferencja okazała się dosyć dużym sukcesem, a kolejna jej edycja planowana jest przez młodzieżowych radnych na jesień tego roku. Rada w ten sposób realizuje również swoją funkcję doradczą wobec Rady i Zarządu Dzielnicy, wspierając je w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju wsparcia dla samorządów uczniowskich w dzielnicy.

Drugim filarem działań Młodzieżowej Rady Dzielnicy Śródmieście jest działalność inicjatywna, realizowana w odpowiedzi na potrzeby zgłaszane przez młodzież uczącą się na terenie dzielnicy. Przykładem takich działań są m.in. konkurs Szkoła Odnowa, skierowany do wszystkich uczniów szkół średnich oraz uczniów klas VII i VIII, którego celem było poznanie zdania odbiorców na temat polskiego systemu edukacji i możliwości zmiany jego różnych aspektów na lepsze. W konkursie zgłoszono trzydzieści sześć

prac, które zostały ocenione przez komisję składającą się z radnych dzielnicy, pracowników Urzędu Dzielnicy oraz radnych Młodzieżowej Rady Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy. Kolejnym przykładem działań, tym razem mających krzewić kulturę fizyczną wśród młodzieży, był dzielnicowy turniej piłki siatkowej, zorganizowany we współpracy z OSIR. W trwającej dwa dni sportowej rywalizacji wzięło udział siedemnaście szkolnych reprezentacji, a same zmagania cieszyły się dużym zainteresowaniem młodych osób śledzących wydarzenie z trybun hali sportowej. Ostatnim z przykładów działań podjętych przez radę jest przygotowanie w lutym 2023 r. konferencji o kryzysie zdrowia psychicznego wśród młodzieży pod hasłem PogadajMY? Wzięła w niej udział ponad setka młodych ludzi, głównie uczących się lub mieszkających na terenie Śródmieścia, ale część uczestników stanowiła młodzież z całej Warszawy. Podczas konferencji odbyły się prelekcje ekspertów z zakresu zdrowia psychicznego, warsztaty radzenia sobie ze stresem oraz sesja *mindfulness* dla chętnych uczestników. Wydarzenie to było współfinansowane ze środków programu Mazowsze dla Młodzieży, w ramach którego rada uzyskała we współpracy z Urzędem Dzielnicy ponad 22 000 zł dotacji. Pieniądze te, oprócz wyżej wspomnianego projektu, przeznaczono na szereg szkoleń podnoszących kompetencję radnych, m.in. z zakresu wystąpień publicznych czy pracy metodą projektu. To pokazuje kolejne potencjalne korzyści z bycia osobą zaangażowaną społecznie.

Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy to organ, który z racji obszaru, na którym działa, realizuje większe projekty skierowane do młodzieży z całego miasta. Przykładem takiego działania jest lobbowanie na rzecz powołania Warszawskiego Rzecznika Praw Ucznia. Zapoczątkowana w 2019 r. akcja, opóźniona przez lata pandemii, zaowocowała ogłoszeniem konkursu na stanowisko Warszawskiego Rzecznika Praw Ucznia w sierpniu 2022 r., co stanowiło ważny krok w dążeniu do zapewnienia ochrony praw uczniów. Proces konkursowy umożliwił wyłonienie odpowiedniego kandydata na to stanowisko, który będzie dbał o prawa uczniów. Konkurs rozstrzygnięty został w grudniu 2022 r. W komisji konkursowej zasiadali również radni Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy, a ich udział gwarantował, że głos młodzieży będzie uwzględniony w procesie dokonywania wyboru. Radni MRW na bieżąco współpracują z Rzecznikiem, wspierając go w realizacji ewentualnych interwencji w warszawskich placówkach oświatowych. Innym przykładem inicjatywy podjętej przez MRW jest rozpoczęta w listopadzie 2020 r. i zakończona rok później zbiórka sprzętu do nauki zdalnej dla potrzebujących. Dzięki współpracy z kilkudziesięcioma instytucjami publicznymi, takimi jak Metro Warszawskie czy Politechnika Warszawska, oraz firmami prywatnymi, udało się zgromadzić imponującą liczbę 540 zestawów sprzętu komputerowego wraz z komputerami oraz 190 laptopów. Ta akcja miała ogromne znaczenie w trakcie rozwijającej się pandemii COVID-19, która spowodowała wzrost zapotrzebowania na sprzęt komputerowy w związku z przejściem na naukę zdalną, gdy wiele rodzin nie było w stanie zapewnić sobie odpowiedniego

wyposażenia. Inicjatywa Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy pomogła w pewnym stopniu zniwelować nierówności w dostępie do edukacji, a młodym ludziom dała szansę nawiązania wzajemnych kontaktów. Jest to doskonały przykład współpracy między sektorem publicznym a prywatnym w celu rozwiązania pilnego problemu społecznego. Działalność rady pokazała, że silne zaangażowanie instytucji publicznych i firm prywatnych może przynieść społeczności lokalnej realne korzyści. Dzięki tym działaniom wiele osób miało możliwość skorzystania z niezbędnego sprzętu komputerowego i kontynuowania nauki czy pracy w trudnych czasach.

6. Podsumowanie

Młodzieżowe rady gminne pełnią istotną funkcję w nawiązywaniu połączeń między młodzieżą a władzami gminy. Przez dwadzieścia lat od ich ustanowienia organy te zdobyły sobie szerokie uznanie głównie dzięki nowej energii, jaką wniosły w działania jednostek samorządu terytorialnego. Ich nadzwyczajna aktywność oraz rola jako pośrednika między gminami a młodzieżą przyczyniły się do budowania ich prestiżu. Stanowią one formę zaangażowania w lokalnym środowisku, w którym młodzież podziela ideę partycypacji obywatelskiej i chce brać czynny udział w jej promowaniu. Funkcjonowanie rad przyczynia się do wzmacniania i popularyzacji idei partycypacji obywatelskiej wśród młodych ludzi oraz zwiększania ich aktywności, a dzięki uprawnieniom nadanym przez znowelizowane ustawy młodzieżowe rady mają szerszy niż w poprzednim stanie prawnym charakter i pole do działania, co oznacza, że mogą aktywnie podejmować decyzje i wprowadzać zmiany w swoim lokalnym środowisku. Głównym celem funkcjonowania tych rad jest działanie na rzecz młodzieży, zwłaszcza w zakresie edukacji obywatelskiej, zgodnie z zasadami określonymi przez radę lub sejmik jednostki samorządu terytorialnego. Ważne jest również poprawienie jakości życia młodych mieszkańców, ich zaangażowanie i integracja. Wśród przeszkód w funkcjonowaniu rad wymienia się m.in. ograniczenia finansowe, brak zainteresowania ze strony władz gminy, problemy w komunikacji i brak integracji między uczestnikami młodzieżowych rad, a także niewielkie zainteresowanie inicjatywami i nierealistyczne żądania ze strony młodych ludzi. Doświadczenie pokazuje, że im wcześniej rozpocznie się edukację w zakresie działalności obywatelskiej, tym większa szansa na wykształcenie w przyszłości świadomego i aktywnego obywatela, który w sposób odpowiedzialny będzie mógł uczestniczyć w życiu polityczno-społecznym kraju. Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy, zarówno ze względu na system wyboru jej członków, jak i skalę swoich działań, stanowi unikatowy przykład tego typu partycypacyjnej jednostki skierowanej do dzieci i młodzieży. Z pewnością kolejne pokolenia młodzieżowych działaczy będą kreować nowe, innowacyjne rozwiązania w tym zakresie, a decydenci w jednostkach samorządu terytorialnego, jak również władze krajowe, powinny

pozostawać na nie otwarte, tak, aby głos młodych osób w społeczeństwie był dobrze słyszalny.

Bibliografia

Literatura

- Augustyniak M., *Młodzieżowa rada gminy/powiatu i młodzieżowy sejmik województwa w świetle nowych regulacji prawnych*, „Opinie i komentarze FRDL” 2021, nr 23.
- Badanie Wolontariat w 2022, GUS https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5491/3/1/1/wolontariat_w_2022.pdf (dostęp: 21.08.2023).
- Hart R., *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*, „UNICEF Innocenti Essays” 1992, no. 4.
- Janik A., *Partycypacja dzieci – wprowadzenie do zagadnienia*, 2017, https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2017/01/Partycypacja-dzieci_wprowadzenie_Agnieszka-Janik.pdf (dostęp: 21.08.2023).
- Kampania społeczna „Wyloguj się do życia”, 2014, <https://watchit.org.pl/wyloguj-sie-zycia/> (dostęp: 21.08.2023).
- Lewenstein B., Schindler J., Skrzypiec R., *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*, Warszawa 2010.
- Polityka młodzieżowa w Polsce. Encyklopedia Komisji Europejskiej Youth Wiki*, t. 1, red. M. Jeżowski, J. Dąbrowska-Resiak, Warszawa 2019.
- Raport końcowy projektu PROMISE, Manchester 2019 <https://cordis.europa.eu/project/id/693221/results> (dostęp: 21.08.2023).
- Podgórska-Rykała J., *Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza jako instrument uspołecznienia samorządowego procesu prawotwórczego*, Warszawa 2021.
- Rada Dzieci i Młodzieży, *O młodzieżowych radach. Analiza młodzieżowych rad w Polsce na rok 2018*, Warszawa 2018.
- Radziszewski M., *Rola kapitału społecznego w funkcjonowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Łodzi*, rozprawa doktorska, Łódź 2019, s. 18, https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/31005/Radziszewski_Mateusz_Doktorat.pdf?sequence=1&isAllowed=y (dostęp: 21.08.2023).
- Rodziewicz M., *Proces kształtowania polityki młodzieżowej w Polsce na poziomie centralnym*, „Zeszyty Naukowe Zbliżenia Cywilizacyjne” 2016, nr 12 (1).
- Szczepaniak M., *Znaczenie sieci współpracy w rozwoju innowacji społecznych*, „Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie” 2017, z. 76.
- Wójcicki M., *Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2013, nr 24.
- Więclawski Ł., Ziółkowski D., *Status prawny członka młodzieżowej rady gminy*, „Samorząd Terytorialny” 2018, nr 9.
- Wyrzykowska O., Zapolski-Downar J., *Młodzieżowa samorządność w Polsce. Analiza i dalsza perspektywa*, Poznań 2021.
- Zapolski-Downar J., *Wpływ pandemii COVID-19 na regulację działalności młodzieżowych rad w Polsce oraz ocena przyjętych rozwiązań*, „Studia z Polityki Publicznej” 2022, nr 9 (3).

Akty prawne

- Ustawa z dnia 22 maja 1986 r. o zasadach udziału młodzieży w życiu państwowym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym kraju (Dz.U. Nr 21, poz. 108 ze zm.).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.).
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1526 ze zm.)
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 2094 ze zm.)
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 45, poz. 497).
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. poz. 1038).
- Ustawa z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1817).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1327).

**Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy oraz młodzieżowe rady dzielnic
m.st. Warszawy – przykład dwustopniowego systemu partycypacji
w społeczeństwie obywatelskim młodzieży**

Streszczenie

Młodzieżowe rady przy jednostkach samorządu terytorialnego to jedno z narzędzi zwiększających partycypację obywatelską młodych ludzi w swoich społecznościach lokalnych. W wyniku działania w młodzieżowej radzie młody człowiek ma szansę na oddziaływanie na swoje otoczenie, zdobycie doświadczenia z zakresu działalności społeczno-politycznej, a także poznanie podobnie aktywnych osób z całej Polski. W tworzeniu takich organów istnieje ogromny potencjał, który, jeżeli zostanie wykorzystany przez lokalnych władarzy, może w sposób wydatny wzmocnić przyszłe społeczeństwo obywatelskie. W artykule przedstawione zostały ramy prawne i faktyczne działania młodzieżowych rad w Polsce, omówiona nowelizacja prawodawstwa z tego zakresu z 2021 r. oraz przedstawiony przykład dwustopniowego systemu partycypacji w społeczeństwie obywatelskim młodzieży w postaci Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy oraz młodzieżowych rad dzielnic m.st. Warszawy. W ramach przykładu zostały zaprezentowane przykładowe inicjatywy podejmowane przez Młodzieżową Radę m.st. Warszawy oraz Młodzieżową Radę Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy w przeciągu ostatnich trzech lat.

Słowa kluczowe: samorząd terytorialny, młodzieżowe rady, społeczeństwo obywatelskie, partycypacja obywatelska, m.st. Warszawa

Youth councils of the city of Warsaw and youth district councils of the city of Warsaw – an example of a two-tier participation system in youth civil society

Abstract

Youth councils in local government units are among the tools for increasing civic participation of young people in their local communities. By acting in a youth council, a young person has a chance to influence his or her environment, gain experience in socio-political activities, and meet similarly active people from all over Poland. There is great potential in the creation of such bodies, which, if exploited by local authorities, can significantly strengthen future civil society. This article presents the legal and actual framework for the operation of youth councils in Poland and discusses the 2021 amendment to the legislation in this area. It then presents an example of a two-tier system of youth participation in civil society: the Youth Council of the City of Warsaw and the Youth District Councils in the same city. It presents examples of initiatives taken by the Youth Council of the Capital City of Warsaw and the Youth Council of the Śródmieście District of the Capital City of Warsaw within the last three years.

Keywords: local government, youth councils, civil society, civic participation, City of Warsaw